

2. Sesajoče tele.

Ali tele spuščamo sesat h kravi ali pa ga pitamo iz golide, to se ravna po gospodarskih razmerah. Prva pot je naravnejša in pripravnejša, poslednja pa boljša ondu, kjer na tele posebno pazijo in imajo zanesljive ljudi. Če tele ni nikdar sesalo, ni treba ga odvajati, pri čemer živali vsekakor nekaj trpe, tudi se lahko količina mleka odmeri po telesni teži.

Pivi teden naj se daje pri taki vzreji vedno le materino mleko, pozneje pa zmešano mleko, mleko vseh krav. Vselej pa moramo dati svežega mleka, dokler je gorko, ker sicer tele slabo prebavlja in jame hujšati ter se hitro ne popravi zopet. Tele moramo pitati po štiri- ali petkrat na dan in mu dajati po toliko mleka, da tehtaja šestino telesne teže. Teleta srednjih krav tehtajo po kakih 90 funtov, in treba je toraj po 7½ litra mleka na dan. Drugi teden zadostuje, če jih pitamo po trikrat na dan.

Če pa spuščamo tele kravo sesat, dobro je, če ga privežemo ali pa spravimo v kak zagrajen prostor v hlevu. H kravi ga spuščajmo po štiri- do petkrat na dan.

Tele pa ne posesa vsega mleka, kolikor ga imajo boljše krave, zlasti brž prve dni ne, kadar so se otelile, zatoraj jih moramo tudi mlesti. Najboljše je, da se jeden ali dva sesca izmolzeta, ker se ravna potem, koliko ima krava mleka in kako rado tele sesa. Prav pa ni, na pol pomlesti vseh sescev, ker mleko v vimenu ni jednako merno sestavljeno. Prvo ima manj tolšče, ker tolste kroglice so laže in tudi v vimenu gredo na vrh, torej jih šele prav nazadnje izmolzemo.

Jako važno je, da teletom, ki jih odstavljamo, dalje časa dajemo maternega mleka, kako dolgo, to se ravna po tem, kako drago je mleko v kakem kraju in kako mislimo pozneje rabiti mlado živino. Če je mleko drago, pitajmo tele ž njim manj časa, a vendar je svetovati, da vsaj štiri tedne. Za telice je štiri tedne prav zadosti; daljše pitanje s presnim mlekom bi sicer pripomoglo, da bi se živinče prej popolnoma razvilo in bolje debelilo, imelo bi pa manj mleka. Mlade junce je pa nekoliko dalje pitati s presnim mlekom, da bodo lepe rasti in močni in zgodaj za pleme.

Če prezgodaj nehamo dajati presnega mleka — in to je žal jedna glavnih napak pri živinarstvu — je to prevelika in napačna varčnost.

Gospodinja, ki ima po več krajih sama skrb za kravji hlev, hoče imeti kolikor mogoče veliko mleka in masla in misli, da je zadosti, če tele sesa štirinajst dni; saj so starši in dedje ravno tako delali, krave so pa bile vendar velike in so dajale več ali manj mleka. Ali pomisliti je, da so pred 30 ali 50 leti računili z vse drugimi cenami, nego računimo sedaj. Funt teletnine ni veljalo 30, ampak 7 do 15 kr., funt govedine ne 35, ampak 15 do 20 kr. Tedaj ni bilo veliko do tega, ali je govedo potrebovalo dve ali tri leta, da se je popolnoma

u vrstilo, kajti korist je bila majhna, kot stroj za gnoj je pa delalo govedo z dvema letoma ravno tako izvrstno, kakor tri leta staro.

Dandanes pa vemo, da se žival vse življenje ravna po tem, kako jo pitamo in krmimo mlado. Da je govedo zgodaj dobro za delo, za pleme ali za pitanje, to dosežemo le, če uže tele prav redimo.

Malo večji stroški poplačajo se pa dobro, ker govedo vzredimo lepše in pozneje mu ne moti prebavljanja driska, ki živali močno hujša. To se posebno opazuje, če se namesto presnega daje ne dosti pogreto posneto mleko. Če smo s kakega vzroka prisiljeni dajati posnetega mleka, dajati moramo še sladkega ter ga pogreti, predno ga damo teletu. Sladko mleko se najlaže posname s separatorjem. Pri vsaki kmetski hiši morali bi si omisliti tak ročni separator, s katerim se lahko mleko posnemlje, ne da bi bilo treba postavljati latvic po policah. S tako pripravo se mleko tudi popolnoma posname, kar pa z žlico ni mogoče.

Če se posnema z žlico, naj se mleko dalje časa hladi in pogostoma zrači mlečna klet, da se ne skisa.

Razne reči.

* Polaganje mokre hrane konjem. Konjem ne škoduje nič tako močno, kakor slaba razvada, polagati jim mokro hrano. Razvada je, kakor rečeno, splošna, in vzroki, ki se navajajo zato, so dostikrat zelo čudni. Nekateri pravijo: živalim tekne mokra hrana bolje; drugi navajajo prihrambo časa, ker konj mokro hrano mnogo prej použije; navadno se pa ne misli nič in se polaga mokra hrana, ker je bila vedno taka navada. Resnica pa je, da potrebujejo živali manj časa, da použijejo mokro hrano, kakor jim je treba za suho. To je pa ravno glavna napaka polaganja mokre hrane. Ako se podaja suha hrana, mora jo žival počasi prežvekovati in jo po gobci obračati, da jo dosti namoči s slinami. Ako je hrana že mokra, odpade omenjena naloga, in hrana pride v želodec, predno se je pomešala s slinami. Želodec pa ne more veliko opraviti s hrano brez slin; taka hrana je neprebavna in se večinoma neprebavljena s konjščekom izloči. Po mnogih poskušnjah se je dokazalo da prebavljajo konji od suhe hrane 6krat do 8krat več, kakor od mokre. Konji, katerim se polaga mokra hrana, vidiyo se navadno lepo rejeni, ali napeti so samo od premnoge zaužite vode. Potijo se lahko in opešajo in se toraj ne dado dobro rabiti za težka dela. Dostikrat oslabi zarad tega tudi želodec, in žival dobi lahko koliko. Važno je tudi, da se zelo veliko hrane potroši, ako se mokra polaga. Kajti očitno je, da se zastoj polaga oves, kateri se nahaja neprebavljen v konjščeku, ker se ravno ni porabil za hrano in krepljenje konja, posestnik je pa vendar moral plačati zrnje. Zato ne moremo dosti svariti, ne polagati mokre hrane. Kdor hoče skrbeti za svojo žival in jo varovati, daje naj ji samo suhe hrane

in čiste vode, da se napije. Kdor je le malo časa pokladal suho hrano, gotovo ne bo več mokre dajal.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 152. Mora biti hladilna cev pri žganjarskem kotlu iz bakra, in ali je vse eno, če jo drugače izpeljem, nego je navadno? (L. B. v P.)

Odgovor: Hladilna cev ni ravno, da bi morala biti iz bakra, delajo tudi svinčene, a nikdar ne železnih. Sicer smete rabiti železno, ako je znotraj pocinjena, drugače je pa nerabna. Ako si napravite pravilno, kakor ali kakor si koli bodi zavito hladilno cev, in to iz železa, ter jo daste znotraj in morda tudi zunaj pociniti, stala Vas bode veliko več, nego primerna bakrena kakeršno je veliko lažje narediti. Kako je cev izpeljana, to je prav vse eno, glavna reč je, da par iz kotla toliko časa kroži po hladilni cevi, da se popolnoma izpremeni v tekočino.

Vprašanje 153. Imam blizu 20 let vsajeno hruševo drevo, ki je uže zelo veliko, a dosedaj ni še cvelo ni rodilo. Kaj je temu vzrok, in je kaj pomoči, da postane rodno? (M. R. na J.)

Odgovor: Drevo, ki je vsajeno v prav rodovitni, zlasti z dušikom močno gnojni zemlji, raste lepo, „žene le v les“ ter malo ali nič ne cvete ter prav nič ne rodi. Tako drevo suemo primerjati s človekom, ki ima polno dobre hrane: debeli se, pri tem pa postaja len, ne ljubi se mu delati, in človeštvo nima ničesar od njega. Tudi tako drevo jemlje iz zemlje več hrane, nego mu je koristno, raste bujno, a les, ki se dela, ni roden. Če bode drevo kedaj prav veliko, izsesalo bode zemljo, ne bode moglo toraj nič več toliko hrane iz nje dobivati, potem bode pa rodilo. Ker pa umni sadjar tega ne bode čakal, prikrajšal bode uže poprej drevesu hrano ter ga silil roditi. Kako pa to? Manj plodne zemlje mu ne more dati, pač pa mu lahko odvzame nekaj korenin, s čimer se tudi prikrajša hrana. Izkopljite zatoraj okoli drevesa jarek toliko daleč od debla, kolikor daleč segajo veje, in sicer toliko globoko, da posekate drevesu vse korenine, ki segajo do jarka. Delo pa zvršite jeseni ali pa prav zgodaj pomladi. Jarek seveda potem zaspite.

Vprašanje 154. Je li dobro, vino pretakati po leti, kadar vre ali ne? (O. v B. v Istri.)

Odgovor: Ker vino pretakamo ne le zaradi tega, da ga ločimo od droži, ampak tudi zato, da hitreje zori, zato bi ne bilo napačno, ako bi ga po leti pretakali, kadar ravno vre, kajti če kipeče vino pretočimo, tem prej bode pokipelo. Ker se pa vino, kadar dokipi, ustanovi in drožje pade na dno, pravilno je, da ga takrat ločimo od droži, zato ga moramo tedaj v novič pretočiti. Iz tega sledi: Kipeče vino po leti pretakati, ni škodljivo, a je boljše čakati, da pokipi, ker ga potem itako moramo pretočiti. Ako je pa še na drožji in je

drožje morda uže bolno ter se je sploh bati, da se vino vsled poletnega kipenja ne pokvari (na pr. da naredi zavrelico), potem pa s pretakanjem ni odlašati.

Vprašanje 155. Izvolite mi v prihodnji „Novici“ naznaniti, kako je ravnati s cveticami, da postanejo gibate? (A. D. v D. pri R.)

Odgovor: To dosežete, ako sejete seme takih cvetic, ki cveto gibato, in ker se jih mnogo na ta način ne da razmnoževati, ako cvetice razmnožujete s koreninami, potaknenci ali cepiči. Da bi pa sami vzgojili iz jednostavno cvetočih vrst gibate, k temu je pa treba veliko razuma, strokovnega znanja, časa, denarja in pa sreče. Morda priobčimo ob priliki kaj več o tem.

Vprašanje 156. Imam dobro njivo, na kateri je rastel hmelj, ki sem ga pa zaradi mnogih sitnob opustil. Zemlja je bila ob nasadu hmelja 1 ^m/ globoko prekopana in dobro pognojena. Svet je nekoliko z ilovico pomešan in brez gramoza. Na tem svetu bode menda sadno drevje dobro uspevalo, ker pa moram zaradi nadežnih ljudi saditi le neužitno sadje, t. j. sadje za mošt, za to Vas vprašam, kje bi dobil lepih močnih moštnic, kedaj naj jih sadim in koliko narazen? (J. L. v M.)

Odgovor: Moštnic doboste pri kmetijski družbi v Ljubljani, pa tudi na pr. pri Fr. Ogorevci v Brežicah, Klenertu v Gradci itd. Na Vašem svetu, katerega lastnosti so nam znane, je vse eno, če sadite drevje jeseni ali pa pomladi. Moštнице je saditi po 8 do 10 ^m/ narazen.

Vprašanje 157. Pri nas je tudi nekaj škropljenega trsnega listja pričelo rumeneti. Kaj je to? (D. S. v Sl. na Štajarskem.)

Odgovor: Trtno listje katero smo od Vas zahtevali, poslali smo potem gosp. vodji Dolencu v Grm, in on nam piše: Na poslanem listju so sledovi trojne bolezni: Peronospore, gleosporioma in blacrot. Našel sem tudi v šolskem vinogradu dobro škropljeno listje, ki je vendar polno peronospore. To pa prihaja od tod, ker je peronospora uže poprej udarila skozi listje, predno je bilo škropljeno. Kar se pa tiče gleosporioma (kozavosti), prepričan sem, da škropljenje pomaga: kajti našel sem, da se poškrabljen rana nič več ni širila, temuč se je zarasla. List, ki se je od roba naprej sušiti pričel, pa kaže bolezen „blacrot“, katere se Francozje bolj boje nego vsake druge. Tudi jaz sem tega zlodeja od posamezno zasledil.

Vprašanje 158. Ali krompirjeva zel ni škodljiva živini, če je škropljena z bakreno galico? (J. R. v Sv. V. pri Ptujih.)

Odgovor: Obširni odgovor na to vprašanje doboste v članku „Bakreni vitrijol v trtarstvu in javno zdravstvo“ v 22. številki letošnjih „Novic“. Ker bode krompirjevo zel i tako šele krmili, kadar se krompir prekoplje, takrat bode uže zel izprana ter bode imela tako malo vitrijola na sebi, da jo smete brez skrbi pokrmiti.